

فعالان اقتصادی و ابتلائات اقتصادی آنان

مخاطرات در کمین بازار

به دخالت در این موضوع ندارد و اجازه خواهد داد که با واردات، تورم داخلی کنترل شود.

خواب زمستانی صادرات

درست به همان میزان که

اوضاع وارداتی‌ها در سال جاری رو به بهبود می‌رود، امکان خلق فرصت‌های صادراتی تضعیف خواهد شد. ما تاکنون صادرات خاصی نداشته‌ایم، اما همان میزان تلاشی هم که برای

توسعه صادرات غیرنفتی از خود نشان داده‌ایم، دچار مشکل خواهد شد. در سال ۹۰ صادرات محصولات وابسته به نفت افزایش خواهد یافت، ولی در سایر موارد، ریسک صادراتی ما بالا می‌رود و این امر، فرصت‌های صادراتی را از ما سلب می‌کند. با تضعیف بخش‌های کشاورزی و صنعت در کشور و افت کیفی و ارتقای قیمت محصولات تولیدی، فقط بخش خدمات می‌ماند که می‌توان در آن حوزه مانور داد؛ آن هم خدمات فنی و مهندسی که کشور ما در این زمینه به تازگی موفقیت‌هایی به دست آورده است. مشکلی که وجود دارد آن است که مقصد خدمات فنی و مهندسی که پیش از این توسط کشور ما ارائه شده‌اند، عمدتاً کشورهای بوده‌اند که ریسک بالا و نرخ بازگشت سرمایه گذاری پایینی دارند.

ریسک دیگر، مربوط به بازارهای صادراتی است. در حال حاضر، بازارهای عمده صادراتی ما در عراق و افغانستان قرار دارند، ولی فعلاً این کشورها با تهدید هجوم و حضور صادر کنندگان مواجه‌اند. ترکیه اولین کشوری است که به دلیل نزدیکی به این دو کشور و البته اقتصاد تولید محورش می‌تواند جای ما را در منطقه بگیرد. در حال حاضر، این کشور توانسته با تولید کالاهای مرغوب و با قیمتی رقابتی، بازارهای جهانی را متوجه خود کند - مخصوصاً آن که در زمینه تولید مواد غذایی حلال، کانون توجه بازارهای کشورهای مسلمان نیز هست. به همین دلیل، بیش از سال‌های گذشته نیازمند بسته‌های تضمین صادراتی هستیم تا بتوانیم فرصت‌های صادراتی را از آن خود کنیم.

سرمایه گذاری در کش و قوس

متأسفانه حضور گزاران خارجی در کشور ما

هنوز با مشکلات عدیده‌ای مواجه است. از نظر تئوریک، هدفمندی یارانه‌ها به دلیل ایجاد شرایط یکسان بین سرمایه گزاران داخلی و خارجی، می‌تواند به رقابتی شدن سرمایه گذاری منجر

شود، اما به دلایل سیاسی نمی‌توان حضور سرمایه گزاران خارجی را تنها منوط به هدفمندی دانست. در حال حاضر،

بازارهای گوناگون کشور در سال ۹۰ نیازمند مراقبت‌های ویژه‌اند تا بتوانند از مراحل اولیه جراحی بزرگ به سلامت عبور کنند.

در سال ۹۰، تولید کنندگان با ریسک‌های متفاوتی رویه‌رو خواهند بود که بخش عمده این ریسک‌ها به دلیل اثرات قیمتی ناشی از آزاد سازی بهای سوخت است. بخش قابل توجهی از تولید کنندگان جزء و کارگاه‌های کوچک، باید نگران تراز سود و زیان سال ۹۰ بنگاه‌های خود باشند. حتی اگر قیمت سوخت در سال جاری با شبی کمی بیشتر از آنچه در سال گذشته افزایش یافته، صعود کند، تولید کنندگان خرده پا مثل آب خوردن از دور خارج خواهند شد. وقوع این اتفاق در برخی مشاغل حتی شدیدتر است. به عنوان مثال، مرغ‌داری‌ها که برای تأمین دمای داخلی سالن‌های خود به شدت به برق و گاز وابسته‌اند، درجه آسیب پذیری بیشتری دارند.

تقویت واردات

سال جاری، سال ترویج فرهنگ واردات است. افزایش قیمت نفت در این سال، روند واردات را تقویت خواهد کرد و پیش‌بینی ما آن است که در سال ۹۰ حتی بسیاری از تولید کنندگان به جرگه

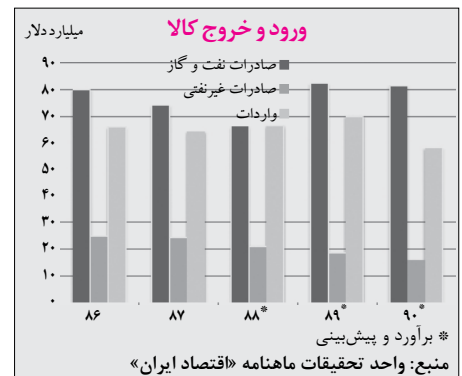
وارد کنندگان بپیوندند. نکته قابل توجه و البته نگران کننده، انحراف مسیر واردات است. تاکنون بخش قابل توجهی از واردات کشور ما به کالاهای سرمایه‌ای اختصاص داشته است. در شرایط تشدید رکود اقتصادی، طبیعتاً نیاز به این نوع از کالاها کاهش می‌یابد و ممکن است در عوض، واردات کالاهای مصرفی افزایش یابد. در خلال سال‌های اخیر، واردات تنها فعالیت سودآور کشور بوده است. نرخ ارز، نیاز داخلی، فرهنگ پذیرش کالای خارجی توسط مردم، مشکلات بی‌حد و حصر تولید، تورم، قدرت خرید پایین در کشور و ده‌ها دلیل دیگر، ریشه واردات را در ایران قوی‌تر خواهند کرد.

متأسفانه در هر برهه‌ای از زمان، بخشی از فعالیت‌ها در کشور ما از توفیق اجباری سودآوری بهره‌مند می‌شوند. به طور مثال، در گذشته، مشکلات تولید به سودآوری بخش مسکن و زمین دامن زدند و این امر به افزایش قیمت در این بخش منجر شد. پیش‌بینی ما از سال ۹۰ آن است که به تناسب افزایش قیمت‌های داخلی، قیمت کالاهای وارداتی هم افزایش یابد و چون مردم گزینه دیگری برای انتخاب ندارند، سودهای کلانی از این راه به جیب وارد کنندگان خواهند رفت. سناریوی دیگر آن است که دولت، وارد کنندگان و تولید کنندگان متحد شوند و وارد کنندگان، مواد اولیه مورد نیاز تولید را با قیمتی مناسب وارد کرده و در اختیار تولید کنندگان قرار دهند و به این ترتیب زیر بازاری تولید را بگیرند که این موضوع بر خلاف حالت قبل، می‌تواند امیدواری‌هایی را در کشور ایجاد کند. البته سابقه نشان می‌دهد که بین این ۳ کانون شکوفایی تولید، واگرایی وجود دارد. از طرفی، دولت هم تمایل چندانی

به این ترتیب، با خروج بخشی از تولید کنندگان در این صنعت، قیمت مرغ و تخم مرغ در کشور افزایش خواهد یافت. در بخش محصولات دامی هم افزایش قیمت علوفه و غذای دام، به دلیل حذف یارانه‌های این بخش، اثرات قابل ملاحظه‌ای را بر قیمت گوشت قرمز بر جای می‌گذارد. البته واردات گوشت برزیلی به همان شدت که در سال گذشته صورت گرفت، ادامه خواهد یافت و این مسأله به زیان تولید کنندگان است. علاوه بر این گروه، کسبه جزء هم آسیب می‌بینند. بخش اعظم هزینه برق این دسته که فروشندگان را شامل می‌شوند، به هزینه یخچال‌های بزرگی اختصاص دارد که در گذشته فشارهای بالایی را به آنان وارد می‌کرد.

مصرف بالای برق توسط تجهیزاتی شبیه دستگاه‌های سرد کننده موجود در کشور، هزینه‌های فراوانی را به فروشندگان تحمیل می‌کند. از آنجا که قیمت کالا در فروشگاه‌ها و مغازه‌های ایران بر مبنای برچسب قیمتی است، امکان افزایش برای این دسته از فروشندگان وجود نخواهد داشت و این امر، فشار فراوانی را در جهت خروج

مصرف بالای برق توسط تجهیزاتی شبیه دستگاه‌های سرد کننده موجود در کشور، هزینه‌های فراوانی را به فروشندگان تحمیل می‌کند. از آنجا که قیمت کالا در فروشگاه‌ها و مغازه‌های ایران بر مبنای برچسب قیمتی است، امکان افزایش برای این دسته از فروشندگان وجود نخواهد داشت و این امر، فشار فراوانی را در جهت خروج

با نگاهی به روند سیاسی رو به بهبود سال گذشته جامعه جهانی در مذاکرات هسته‌ای - البته نسبت به سال‌های پیش - می‌توان حضور بیشتر سرمایه‌گذاران خارجی را در بخش‌هایی چون نفت و گاز پیش‌بینی کرد. اما در سایر بخش‌های تولیدی کشور این چشم‌انداز قابل انتظار نیست. از بُعد سرمایه‌گذاری داخلی، شاخص‌های بازار سرمایه تا واپسین روزهای سال ۸۹، تغییر قابل ملاحظه‌ای را نشان ندادند، اما این موضوع برای سال جاری پیش‌بینی نمی‌شود. قطعاً بخش‌های فولادی و سیمانی در کشور با کاهش سود مواجه می‌شوند و از آنجا که بخش اعظمی از تغییرات شاخص، مدیون بخش‌هایی از این قبیل است، سال آینده شاخص دستخوش تغییر خواهد شد. این احتمال وجود دارد که شاهد فروش سهام شرکت‌هایی از این قبیل در بازار باشیم که این امر، حضور شبه دولتی‌ها را در بازار سرمایه به دلیل نبود بخش خصوصی قدرتمند در کشور، پُررنگ‌تر می‌کند. در عین حال، سهام شرکت‌هایی همچون مخابرات، بانک‌ها و بیمه‌ها که به انرژی وابسته نیستند، طرفداران بیشتری پیدا می‌کند و این موضوع، توازن بازار را به هم

خواهد زد.

حضور سرمایه‌گذاران جدید هم با توجه به ابهام موجود در فضای کسب و کار کشور، لاقط در کوتاه مدت و در سال جاری بعید است. این عدم تمایل در بخش‌های مختلف اقتصادی اعم از صنعت و مسکن کاملاً قابل پیش‌بینی است، اما در فعالیت‌ها و واسطه‌گری‌های مالی، این موضوع دور از ذهن نیست. در سال جاری، بنگاه‌های تولیدی برای تداوم بقای خود به نقدینگی نیازمندند و از آنجا که سیاست‌های بانکی ما به دلیل شرایط موجود اقتصادی انقباضی‌اند، معامله پول در کشور روندی فزاینده را طی خواهد کرد که نتیجه این امر، افزایش نرخ‌های بهره در بازار است. همین موضوع، متأسفانه به افزایش معاملات واسطه‌ای پول خواهد انجامید که آثار نامبارکی را بر اقتصاد بر جای می‌گذارد. در این شرایط، دولت حتی به کمک اوراق مشارکت هم نمی‌تواند به جلب سرمایه بپردازد و ممکن است برخی طرح‌ها که نیازمند حضور مردم در اقتصادند، خدشه‌دار شوند. ■

کمتری برای استخدام خواهند داشت، زیرا با فرض بروز فشارهای هزینه‌ای به بنگاه‌ها، تولید کنندگان در درجه اول سعی می‌کنند عامل متغیر خود یعنی نیروی کار را تعدیل کنند. در چنین شرایطی نه تنها شاهد جذب نیروی کار نیستیم، بلکه بخش دیگری هم به کارجویان کشور افزوده می‌شود. دوم آن که در این شرایط که هنوز آینده روشنی از اوضاع اقتصاد کشور وجود ندارد و بسیار زود است که قضاوت کنیم آیا تولید توانسته خود را با اهداف متعالی طرح هدفمندی یارانه‌ها وفق دهد یا خیر، انتظار سرمایه‌گذاری‌های جدید مولد، انتظار بجایی نیست. مسأله سوم، احتمال اخراج و تعدیل نیروی کار است. مجموعه این عوامل باعث می‌شوند پیش‌بینی ما از نرخ بیکاری در سال ۹۰ افزایشی باشد.

در طرف دیگر، به دلیل شرایط رکودی بازار کار و کاهش تقاضای کار، سطح دستمزدها کاهش می‌یابد. البته دولت با اتخاذ تصمیم حداقل دستمزد، تا حدی جلوی این اتفاق را می‌گیرد، اما این تصمیم فقط میزان اخراج نیروی کار و توزیع کار بیشتر بین نیروی کمتر را ترویج می‌کند؛ تصمیمی که بهره‌وری را در نیروی کار تقلیل داده و بازدهی را پایین می‌آورد.

شاخص‌های کلان و احتیاط بازار

سیگنال‌های بازدارنده

پستی و بلندی رشد

بانک جهانی پیش‌بینی می‌کند در سال جاری نرخ رشد اقتصادی کشور به ۳ درصد برسد. افزایش سطح مصرف و هزینه‌های دولتی در سال ۹۰، در کنار ایجاد منابع برای سرمایه

گذاری‌های دولتی (از هر دو بُعد درآمدهای نفتی و منابع آزاد شده از هدفمندی یارانه‌ها)، با فرض افزایش میزان صادرات نفت - حتی با در نظر گرفتن افزایش سطح واردات - می‌تواند این نوید را بدهد که سطح درآمدهای ملی و محصول ناخالص داخلی افزایش یابند، اما احتمال آفت تولیدات در کشور و مشکلات بخش خصوصی، این پیش‌بینی‌ها را با تردید مواجه

متغیرهای اصلی اقتصاد، پیام‌های مثبتی را برای سال جدید ارسال نمی‌کنند.

هستند. پیش‌بینی نرخ تورم ۲۲/۲۵ درصدی توسط هیأت چشم‌انداز ماهنامه نیز از این حیث مورد استناد است. تورم مذکور در روندی متسلسل تا پایان سال ادامه خواهد یافت، به این صورت که افزایش نرخ تورم، قیمت تمام شده را در بخش‌های مختلف تولیدی افزایش می‌دهد و این مسأله به نوبه خود آتش تورم را شعله‌ورتر می‌کند. در این میان، نکته حایز اهمیت و البته خطرناک آن است که میزان شیب افزایش قیمت حامل‌های انرژی در سال آینده تندتر است.

بررسی اثرات ریسک‌های موجود در سطح کلان اقتصاد کشور بر بخش‌های مختلف از مسایلی است که نباید از نظر دور نگه داشت. در حال حاضر، کشور ما از بُعد کلان با مشکلاتی مواجه است که تورم بالا، بیکاری گسترده و رشد اقتصادی پایین نمونه‌هایی از آنها هستند.

سفره‌های کمرنگ و گران

وقتی قیمت تمام شده

در همه بخش‌های اقتصادی افزایشی پیش‌بینی می‌شود، طبیعی است که نرخ تورم در کل جامعه افزایش یابد.

این افزایش با توجه به افزایش ۳۰ تریلیون تومانی حجم پول به دلیل تزریق نقدینگی ناشی از هدفمندی یارانه‌ها در سال آینده، می‌تواند سرعت رشد بالایی داشته باشد. البته بخشی از این مبلغ به دلیل افزایش قیمت حامل‌های انرژی، از کشور جذب شده و مجدداً به خزانه دولت برمی‌گردد، اما افزایش میزان تقاضای کالاهای مصرفی و افزایش تورم ناشی از فشار هزینه‌ها ۲ فاکتور مهم دخیل در رشد قیمت‌ها در سال آتی

مصیبت بیکاری

خروج شرکت‌های تولیدی و ورشکستگی آنها - به خصوص کارگاه‌های کوچک و متوسط که گردش مالی پایینی دارند - بر تعداد بیکاران جامعه می‌افزاید. بیکاری از چند جهت در

سال جاری تهدید کننده است. اول این که بخشی از جوانان، دانشجویان فارغ‌التحصیل، سربازان و به طور کلی تازه واردان به بازار کار، در این شرایط شانس

گرفتاری‌های طبقات جامعه

